

Ondrej Štefaňak, *Výchova v ponímaní mládeže – očakávania a skutočnosť*, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra 2021, ss. 138.

Rodzina wpływa na kondycję religijną, moralną, kulturową, polityczną i gospodarczą całościowego społeczeństwa. Wiele zależy od tego, jaka panuje w niej atmosfera emocjonalna, jakie wartości ceni się, jakie zaś odrzuca, jak są rozwiązywane problemy dnia codziennego, jak i jakimi środkami jest budowana wspólnota rodzinna, jak łagodzi się lub rozwiązuje konflikty i nieporozumienia wewnątrzrodzinne. Rodzina zarówno integruje jednostkę ze społeczeństwem, jak i umożliwia w większym lub mniejszym zakresie jej wyodrębnienie się ze społeczeństwa lub nawet izolację. Współczesna „fami-lijność” – podkreśla socjolog amerykański Peter L. Berger – to zespół wartości, które mocno eksponują dom jako miejsce schronienia przed napięciami świata i przestrzeń samorealizacji.

W rodzinie, która jest podstawowym miejscem socjalizacji i wychowania, są przekazywane wartości, normy i wzory zachowań. „Od rodziny i jej kulturowych właściwości, postaw i osobowości społecznej jej członków, wyznawanych systemów wartości zależy w ostateczności kształt społeczeństw lokalnych, regionalnych, a nawet globalnych. Rodzina jest też <soczewką>, w perspektywie której makrospołeczne cele, właściwości i trendy rozwojowe się przegładają, wpływają na jej wewnętrzną strukturę ról, na sposób realizacji społecznych funkcji, na trwałość i demograficzną dynamikę. Jeśli rodzina doświadcza kryzysu, to jego konsekwencje sięgają makrospołecznych podstaw życia zbiorowego, ale i kryzysy społeczne, gospodarcze, polityczne czy kulturowe dotyczą rodziny” (Wojciech Świątkiewicz). W rodzinie odzwierciedlają się najważniejsze problemy całego społeczeństwa. Ona też pośredniczy pomiędzy jednostką i społeczeństwem w przekazywaniu wartości kulturowych, w tym wartości religijnych i moralnych.

Książka dra hab. Ondreja Štefaňaka pt. „Výchova v ponímaní mládeže – očakávania a skutočnosť” (*Wychowanie w świadomości młodzieży – założenia i rzeczywistość*) bardzo dobrze wpisuje się w dyskusję na temat wartości życiowych, moralnych i wychowawczych młodzieży słowackiej okresu pierwszych dekad trzeciego tysiąclecia. Kilka podstawowych i pomocniczych pytań badawczych wyznaczyło krąg tematów, jakimi zajmuje się Autor recenzowanej monografii problemowej (główne scenariusze przemian wartości moralnych we współczesnym świecie, rodzina jako centralne miejsce wychowania, style wychowania w rodzinie, ciągłość i zmiana w przekazie wartości, najważniejsze czynniki skutecznego wychowania oraz problematyka wychowania w opinii nauczycieli). Recenzowana książka jest bardzo interesującym teoretyczno-empirycznym studium socjologicznym, pomnażającym wiedzę socjologiczną o założeniach i rzeczywistości wychowania (moralnego) w środowisku współczesnej młodzieży słowackiej.

W szybko zmieniających się społeczeństwach współczesnych rodzina traci częściowo swoje funkcje wychowawcze, zmieniają się cele wychowania aprobowane przez rodziców. O ile dawniej rodzina koncentrowała się na przekazie określonych wartości i norm (często o charakterze religijnym), o tyle współcześnie przekazuje dzieciom wiedzę i umiejętności, jak zachowywać się w różnych sytuacjach życiowych w sposób skuteczny

i elastyczny. Mniej skupia się na egzekwowaniu wzorców normatywnych, bardziej zaś na zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych przez miłość, wzajemny szacunek i zaufanie. W wielu rodzinach kształtują się przyzwalające postawy rodziców wobec dzieci. Rodzice pozostawiają swoim dzieciom swobodę dysponowania czasem wolnym w sposób, jaki im najbardziej odpowiada.

Analizy ilościowe i jakościowe opierają się na materiałach z wywiadów kwestionariuszowych, zrealizowanych w zbiorowości maturzystów diecezji spiskiej w północnej Słowacji, oraz z wywiadów pogłębionych, zrealizowanych wśród nauczycieli szkół średnich na terenie tego samego terytorium kościelnego. Autor wykazał się także szeroką znajomością literatury przedmiotu, co umiejętnie wykorzystał, eksponując wiele wątków związanych z analizowaną problematyką. Opiniowana książka jest bardzo dobrą monografią problemową, pośrednio zachęcającą do dalszych badań socjologicznych nad fenomenem wychowania (moralnego) w środowisku słowackim. Stanowi ona poważny wkład do socjologicznego piśmiennictwa słowackiego w zakresie badań socjologicznych nad wartościami życiowymi, moralnymi i wychowawczymi.

Janusz Mariański